

ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΟΣ ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΔΙΚΩΝ

Ἀπαγγελλθεῖσα ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ
τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Ἀγγ. Βλάχου¹

Τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν : Ὁ τάφος τῆς Καρ-
διας μου ποιήματα φαίνονται ἔργα νεανίου,
ἔχοντος μὲν ποιητικὸν τὸ αἶσθημα, ἐνίοτε δὲ καὶ
ἰδεῶν πρωτοτυπίαν, σπανίως ὅμως κατορθύν-
τος νὰ παραγάγῃ δι' αὐτῶν ἄρτιόν τι καὶ καλ-
λίμορφον, ἔνεκα τῆς γλωσσικῆς αὐτοῦ ἀκαταστα-
σίας καὶ τοῦ ψηλαφητοῦ πολλάκις σκότους, ὅπερ
καλύπτει τὴν ἐρμηνείαν τῶν νοημάτων του. Μι-
κρὸν τοῦτου δείγμα ἔστω ἡ ἐπομένη στροφή τοῦ
Πρὸς τὸν Ἑρωτα ποιήματός του :

Εἰς τὴν πατρίδα τῶν ψυχῶν, αἰώνια μας πατρίδα
πόσαις φοραῖς τὴν ὄψι σου ὀλόφωτη δὲν εἶδα
'ς τὸ δρόμο τὸ βασιλικό.

Πόσαις φοραῖς δὲν ἤρθαμε μὲ τὴν ξανθὴν τὴν κόρη
'ς τὸν Γαλαξία τῶν ψυχῶν, ποῦ στρέφουν δορυφόροι
'ς τὸν ἥλιο σου τὸν μαγικό.

Ἐνιαχοῦ, σπανιώτατα ὅμως, εἶνε ὁ ποιητῆς
ἀπλούστερος, φυσικώτερος, καὶ γλωσσολογικῶς
δημοτικώτερος· τότε δὲ καὶ τὸ αἶσθημά του κα-
ταφαίνεται ἀκραιφνέστερον, ὡς ἐν παραδείγματι
εἰς τὰς ἐπομένας στροφὰς τοῦ ποιήματος « Ἡ
προσευχὴ μου », ἀναμιμνήσκοντος ἀμυδρῶς τὸν
Heine :

Ἄν εἶχαν τὰ τραγούδιά μου φτερά,
θὰ πέταγαν σιμὰ σου 'σάν πουλιά,
νὰ σῶφερναν ὀλημερίς χαρά,
καὶ θάκαναν 'ς τὸ δῶμά σου φοιλή.

Ἄν εἶχαν τὰ τραγούδιά μου εὐωδιά,
'ς τὸν κηπὸν σου θὰ φύτρωναν ἀνθοί,
νὰ πέφταν μέσ' 'ς τὴν ἀσπρὴν σου ποδιά,
νὰ στολίζεις τὴν κόμην τὴν ξανθὴν.

Τὰ Τραγούδια τῆς Φλογέρας μου φαίνοντ' ἐ-
πίσης προϊόντα νεανικῆς ἀπειρίας, μαρτυροῦντα
μὲν πού καὶ πού ἐπιτυχεῖς ποιητικὰς διαθέσεις,
ἀλλ' ἀφθονοῦντα ὅμως ἰδεῶν κοινῶν καὶ τετριμ-
μένων. Ἡ φράσις αὐτῶν εἶνε χαλαρὰ ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ καὶ ἀνακριβὴς ἐνίοτε, ἡ δὲ γλῶσσα, κατ'
ἐπίφασιν μόνον δημοτικὴ, ἀλλ' ἀτημέλητος, ἄχρους
καὶ ἱκανῶς ἀκατάστατος. Ὁ ποιητὴς φαίνεται
πολλαχοῦ ἐκ τῶν δημοτικῶν μᾶλλον ἁσμάτων ἢ
ἐξ ἐαυτοῦ ἐμπνεόμενος, ἐνίοτε δέ, ὡς π. γ. ἐν τῷ
ποιήματι Ποῦ νὰ μείνω, παρενέειρε καὶ ὀλοκλή-

ρους στίχους τῆς δημοτικῆς ἀνθολογίας, πλανώ-
μενος ἴσως ὑπὸ τῆς μνήμης του ἢ καὶ ἐπόμενος
εἰς τὸν ἀρτιφανῆ συρμόν, δι' οὗ ἀνήχθησαν εἰς
ἔργα δραματικὰ οἱ ἐκ δημοτικῶν στίχων κέντρω-
νες. Τοιοῦτοι οἱ ἐπόμενοι στίχοι τῆς δημοτικῆς
ἀνθολογίας :

Νὰ σκοτεινιάσουν τὰ στενά, νὰ πάψουν οἱ διαβάταις,
Νὰ πᾶν οἱ ξένοι σπῖτι τους, κ' οἱ ντόπιοι 'ς τὰ δικά τους,
Νὰ πᾶν κ' ὁ νηὸς ὅπ' ἀγαπᾷ 'ς τὴν ἀγαπητικίαν του.

οὐς μεταβάλλει ἡ φλογέρα τοῦ ποιητοῦ, οὐχὶ βε-
βαίως ἐπὶ τὰ κρεῖττω, ὡς ἐξῆς :

Ποῦ μένουν ἔρμα τὰ στενά, ποῦ παίζουν οἱ διαβάταις,
'σάν πήγαν ξένοι σπῖτι τους, κ' οἱ ντόπιοι 'ς τὰ δικά τους,
'σάν πᾶν οἱ νηοὶ 'κεῖ π' ἀγαποῦν 'ς τὴν ἀγαπητικίαν τους.

Καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ζέφυρος ποιή-
ματα εἶνε προδήλως ἔργα νέου, ὅστις φαίνεται
μὲν ζητῶν, ἀλλὰ δὲν εὕρεν εἰσέτι τὸν ποιητικὸν
τοῦ δρόμον. Τὰ νοήματά του εἶνε συγκεχυμένα
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἄμορφα, ἡ δὲ γλῶσσά του,
δημοτικὴ τὸ φαινόμενον, οὐδ' αὐτάρκης εἶνε οὐδ'
ἀμιγῆς τῶν κακοζήλων σφυρηλατημάτων τῆς
μιγάδος. Μαρτυρεῖ ὅμως πολλαχοῦ ὁ ποιητὴς
ἀλήθειαν αἰσθήματος, καὶ τινα τῶν ποιημάτων
του, οἷον ἡ Παρακίνησις, τὰ Δύο δένδρα, τὸ
Λησμονημένο ἐρημοκκλησι, ἡ Κόρη τῆς νυκτὸς
καὶ τὸ πρῶτον τῶν Εἰδυλλίων του, δὲν εἶνε ἄμοιρα
ποιητικοῦ κάλλους. Ἀναγινώσκωμεν, εἰς δείγμα
τῆς ιδιοφυίας τοῦ ποιητοῦ, τὰς πρώτας στροφὰς
τοῦ πρώτου ἐξ αὐτῶν :

Ἐλα, πᾶμε κόρη, κάτω 'ς τὸ γιालό,
τόρα ποῦ τὸ κύμα τρέχει σιγαλό.

Τῶθελες ἡ μαύρη μοῖρά μας νὰ ζήσωμ' ἐδῶ ξένοι,
μὰ τὸ μικρὸ μας τὸ χωριὸ νὰ μᾶς ἰδῇ προσμένει.
'Εγὼ πονῶ γιὰ τὸ χωριό, κ' ἄς ἡμ' ἐδῶ κοντὰ σου.
Εἶνε μικρὸ μὰ τ' ἀγαπῶ. Μᾶς γέννησε, στοχάσου.

Ἐλα, πᾶμε κόρη, κάτω 'ς τὸ γιालό,
τόρα ποῦ τὸ κύμα τρέχει σιγαλό.

Θὰ θυμηθοῦμε τὰ παλῆ, τὰ παιδικὰ μας χρόνια,
ποῦ παίζαμε χαρούμενα μὲ λούλουδα καὶ γιόνια
ποῦ ζωομένη 'ς τὴ γωνιά, λέγαμε παραμύθια,
ποῦ 'ς τὸ βουνό μας τρέχαμε μὲ φουστωμένα στήθια.

1 Ἴδε σελ. 273

"Ελα, πᾶμε κόρη, κάτω 'ς τὸ γιאלό,
τόρα ποῦ τὸ κύμα τρέχει σιγαλό.

Τὰ δέντρα, ὁ μῦλος, τὰ πουλιά, ὅλα θά μᾶς γνωρίσουν,
κι' ὅλα πῶς τὰ περάσαμε 'ς τὰ ξένα θά ρωτήσουν.
Κ' ἐγὼ μαζὶ σου σ' ὅλα τους ἀπάντησι θά δώσω·
ἂν ἔχη κάλλη ἡ ξενητεία, σὲς ἀγαποῦμε ὡς τόσο.

"Ελα, πᾶμε κόρη, κάτω 'ς τὸ γιאלό,
τόρα ποῦ τὸ κύμα τρέχει σιγαλό.

Πολὺ τῶν προηγουμένων κρείττονες εἶνε αἱ
ἐπόμεναι τέσσαρες ποιητικαὶ συλλογαί: Τὸ *Μαν-
τῆλι τῆς Νεράιδας, Τραγοῦδια τοῦ Βουνοῦ,
Αἰσθημάτων καὶ Ἡρώα*.

Τὸ *Μαντῆλι τῆς Νεράιδας* εἶνε ἀνάπτυξις
ἀφελοῦς δημοτικῆς παραδόσεως διὰ γλώσσης
γενησίως δημοτικῆς. Βοσκάς τις ποιμαίνων ἐπὶ
τοῦ Παρνασσοῦ, κυκλοῦται αἶφνης ὑπὸ σμήνους
γυναικῶν, αἵτινες περιχορεύουσαι καὶ φαίδρως γε-
λῶσαι, γοητεύουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀλλοῦ καὶ
τῆς ἀνειμένης των χάριτος. Ὁρᾷ οὗτος πρὸς
αὐτάς, ἀλλ' ἐκεῖναι ἀφανίζονται ὡς σκιά· ἦσαν
Νεράιδες. Τὴν ἐπομένην ἐσπέραν κρύπτεται ὁ
ποιμὴν, τὰς παραφυλάττει, καὶ ὅτε ἀνεφάνησαν
κατορθοὶ ν' ἀρπάσῃ τὸ μανδύλιον μίᾳς ἐξ αὐ-
τῶν, ἐκεῖνης ἥτις ἔσυρε τὸν χορόν. Ἄς παραχω-
ρήσωμεν ἐνταῦθα τὸν λόγον εἰς τὸν ποιητὴν:

Νεράϊδά μου, τῆς μίλησα, κοντά μου θάρῃς τόρα,
νὰ πᾶμε εἰς τὴ στάνη μου νὰ σὲ καλοφιλέψω.
Ἐγὼ τυρὶ ἀνάλατο, τυρὶ ἀλατισμένο,
καὶ σὰν τὸ κρῶ μαύμαρο γισοῦρι 'ς τὸ βεδοῦρι.
Ἐγὼ κρασί κατὰμαυρο, σὰ ζάχαρι, σὰ μέλι,
ἔχω νερό μέσ' 'ς τὸ ἀκί κρυότερο ἀπ' τὸν πάγο,
καὶ τὸ φρουσὺ γκεσέμι μου θὰ σφάζω νὰ σοῦ ψήσω.
Θὰ σὲ φιλέψω 'ς ταῖς ὁροσιαῖς 'ς τὰ ἔλατα ἀπὸ κάτω
ν' ἀκούς τ' ἀπθόνα νὰ λαλοῦν, νὰ σὲ καλοτυγχίζουν,
κι' αὐτὴ τὴν πετροπέριδικα τραγοῦδια νὰ σοῦ πλέκῃ,
ν' ἀκούς τοῦ Μᾶη τὴν χαρὰ, τῆς ἀνοιξὶς τὰ γέλοια,
κ' ἡ Διάκουρα ἀπὸ κρυφὰ νὰ σὲ καλοκυττάξῃ.
Ἐλα, Νεράϊδα, κίνησε, 'ς τὴ στάνη μου νὰ πᾶμε·
θὰ στρώσω τὸ γιαντάκι σου μὲ τρουφερά λατζοῦδια,
κι' ἀπ' ὅλα τᾶνθη τοῦ Μαῖου ἀπάνω θὰ σκορπίσω,
νὰ πέφτῃς νὰ ξαπλώνῃσαι, γλυκὰ ν' ἀποκοιμάσαι·
καὶ τὸ βορρῆ τὸ δροσερὸ θά βάλω 'ς τὸ πλευρὸ σου
νὰ σοῦ δροσίξῃ τὴ ψυχὴ καὶ νὰ σὲ νανοῦρίξῃ,
κ' ἐγὼ μὲ τὴ φλογέρα μου θὰ παίξω, θὰ λαλάω,
νὰ χαίρεσαι μέσ' 'ς τὴν χαρὰ καὶ 'ς τὸ γλυκὸ τὸν ὕπνο,
νὰ ρχεῖς ' ἡ νύχτα νὰ φιλῇ τ' ἀφράτα μάγουλά σου,
κ' ἡ χαραυγὴ ἡ ὥμορφη τὰ δού σου μαῦρα μάτια.

"Ελα, Νεράϊδα! Κι' ἀπλώσω τὸ χέρι νὰ τὴν πιᾶσω.
Ψάχνω, γυρεύω,.... τίποτα τὸ χέρι μου δὲν πιάνει.
Θωρὸν τριγύρω, κ' ἔδλεπα 'σαν ἴσκιος νὰ γυρίξῃ,
καὶ σὰν νυχτοφάντασμα νὰ στέκῃ 'ς τὸ πλευρὸ μου.
Ἀνατριγίλα μ' ἐπιάσε κ' ἐκόλλησα 'ς τὸν τόπο,
κ' ἡ χαραυγὴ μ' ἐπρόστασε 'σὰ μαρμαροκολῶνα
καὶ μοῦρεξε καὶ θάρρεψε νὰ μῶπ' 'ς τὸ μονοπάτι,
νὰ τρέξω γιὰ τὰ πρόβατα, 'ς τὴ στάνη μου νὰ πάγω.
Φεύγω, τὸ δρόμο ξάνω, δὲν κῦτταγα τριγύρω,
γιατ' ἕνας ἴσκιος 'ρχότανε κι' ἀνάσαινε κοντά μου·
στεκόμουν, στεκότανε, καθόμουν, καθόταν.

Ἡ Νεράϊδα παρακολουθεῖ οὕτω τὸν ποιμένα,
τὸν συνοδεύει ὡς σκιά εἰς τὸ ποιμνιοστάσιον, καὶ
παρκαμένει ἐκεῖ ἀόρατος εὐτρεπίζουσα καὶ φιλο-
καλοῦσα τὴν κατοικίαν του πρὸς μέγιστον ἐκείνου

θαυμασμόν, ὅστις ἐπιστρέφων ἀπὸ τῆς βοσκῆς δὲν
δύναται νὰ ἐννοήσῃ τίς ἡ μαγικὴ χεῖρ ἡ διακο-
νοῦσα αὐτὸν ἀπόντα. Μὴ ἄρα εἶνε, διαλογίζεται,
ἡ ἀποθανοῦσα σύζυγός του, κ' ἔρχεται οὕτω πρὸς
αὐτὸν παρηγόρος τῆς ἐρημίας του;

«Μὰ τάχα ἂν ἦτανε αὐτὴ, δὲν θάπινε τὰ ροῦχα
νὰ σιγύρῃ τοῦ παιδιοῦ, νὰ τα μορφοδιπλώσῃ;
ἂν ἦταν τῆς γυναίκας μου ἡ ὥμορφη ψυχὴ τῆς
θὰ μὲ ρωτοῦσε πῶς περνῶ, καὶ ποῦναι τὸ παιδί μας·
ἂν μεγάλωνῃ, ἂν ἦν' καλὰ, τὰ πρόβατ' ἂν γνωρίζῃ,
κι' ἂν τὰ μετράῃ 'ς τὸ πτερό χωρὶς νὰ κἀνῃ λάθος.
Δὲν ἦταν τῆς γυναίκας μου, γιατί αὐτὴ ἂν ἦταν,
ἐγὼ θὰ τὴν ἀπειλάζα κι' ἀπὸ τὴ μυρωδιά τῆς,
π' ἀκόμα τὴν ἀνάσα τῆς 'ς τὸ στόμα μου τὴν ἔχω.

Ὅχι, μαντεύει τέλος ὁ ποιμὴν· δὲν εἶνε τῆς
γυναικὸς του τὸ φάσμα, ἀλλὰ Νεράϊδα, καὶ βλέ-
πει πάλιν τὴν σκιάν τῆς πλησίον του. Τὴν παρα-
καλεῖ, τὴν ἱκετεύει ν' ἀποκαλυφθῇ εἰς αὐτόν,
ἀλλ' ἡ σκιά φωτοβολεῖ αἶφνης ὡς ἀστραπή, καὶ
ὁ βοσκὸς καταπίπτει ἐκθαμβος καὶ καταφέρεται
ἀναισθητῶν εἰς ὕπνον. Ὅτε δὲ τέλος ἀφυπνοῖ,
βλέπει ὅτι δὲν ἔχει πλέον τὸ μαντῆλι·

Πᾶσι τὸ μαντῆλι· τ' ἄρπαξε ἡ ἄπονη Νεράϊδα,
καὶ τὸρ' ἀπάνω 'ς τὰ βουνὰ ποῖς ξέρει ποῦ χορεύει.

Καὶ μένει ὁ ποιμὴν ἀπαρηγόρητος, μάτην κα-
λῶν τὴν ἀποπτᾶσαν σκιάν, καὶ μάτην διαλογιζό-
μενος διὰ τίνος μαγικοῦ γοήτρου δύναται ν' ἀνα-
καλέσῃ τὴν φυγάδα.

Τοιαύτη ἡ διέπλασις τῆς δημοτικῆς παραδό-
σεως, εἰς ἣν ἡ δύνατο ἴσως ὁ ποιητὴς νὰ δώῃ ὀρι-
στικώτερόν τι καὶ ποιητικώτερον τέλος.

Τὸ ποίημα τοῦτο ἔχει δύο ἰδίως προτερήματα,
ὧν ἐκάτερον συμπληροῖ ἁρμονικῶς τὸ ἄλλο· τὴν
ἐπιτυχὴ ἐκλογὴν τοῦ θέματος καὶ τὴν συμφῶνως
πρὸς αὐτὸ ἐπιτυχὴ ἐκλογὴν καὶ χρῆσιν τῆς γλώσ-
σης. Ὁ ποιητὴς κατενόησεν ὀρθῶς, ὅτι τὸ ποιη-
τικόν αὐτοῦ θέμα, ἀφελὲς προῖον τῆς δημοτικῆς
φαντασίας, μόνον διὰ τῆς καθαρᾶς δημοτικῆς
γλώσσης ἡ δύνατο νὰ διαπλασθῇ εἰς καλλιτέχνημα,
καὶ ταύτην ἀληθῶς μετεχειρίσθη ἐν πάσῃ αὐτῆς
τῇ ὀρεινῇ ἀπλότῃ, πλὴν ὀλιγίστων ἀσυνήθων
ἢ διαλεκτικῶν λέξεων, ἃς ἡ δύνατο καὶ ὤφειλε
ν' ἀπορύγῃ, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἀπαιραίτητον
προσὸν παντός φιλολογικοῦ ἔργου καὶ μάλιστα
ποιήματος εἶνε νὰ ἐννοῇται ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν
εἰς οὐς ἀποτείνεται, ἄνευ ἐπικουρίας γλωσσικῶν
σχολίων καὶ ἐπεξηγηματικῶν σημειώσεων. Πλὴν
ὅμως τούτου τοῦ μικροῦ καὶ εὐκόλως διορθομέ-
νου πλημμελήματος, τὸ *Μαντῆλι τῆς Νεράιδας*
ἔχει δύο ἄλλα μεγάλα καὶ οὐσιώδη ελαττώματα.
Πάσχει ἐνδεῖαν ποιητικῶν ἐννοιῶν καὶ πληθώραν
λέξεως. Τὴν κατ' οὐσίαν ἰσχνὴν ἐκείνην δημο-
κὴν παράδοσιν, ἥτις μόλις ἡ δύνατο ν' ἀναπτυχθῇ
ἐγκατῶς εἰς ἐκκτοντάστιχον Ἀπόλογον ἢ Bal-
lade, ἐξέτεινεν ὁ ποιητὴς εἰς διήγησιν πεντακο-
σίων περίπου στίχων, ποῦ μὲν διατρίβων εἰς φυ-

σικῆς περιγραφάς, ποῦ δὲ μακρολογῶν ἄνευ ἀνάγκης καὶ μέχρι κόρου πολλαῖς ταυτολογῶν, χωρὶς καὶ τὸν πλατυσμόν τοῦτον νὰ στηρίξη ἀδρότης ἢ πρωτοτυπία νοημάτων. Ὁ ποιητὴς ἔχει διηγηματικὸν μᾶλλον ἢ λυρικὸν τὸ τάλαντον, εἶνε δὲ διὰ τοῦτο, ὡς οἱ πλείστοι τῶν διηγουμένων, ἀμέτρως φιλόμυθος.

Τὸν ποιητὴν τῶν *Τραγονιδιῶν* τοῦ *Βουνοῦ* διακρίνει ἐπίσης, ὡς καὶ τὸν τοῦ *Μαντηλιοῦ τῆς Νεράϊδας*, ἀκραιφνὴς δημοτικὴ ἔμπνευσις, ἀφέλεια πολλαχοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ δυνάμεις περὶ τὴν ἔκφρασιν, γλῶσσα δὲ γνησίως δημοτικὴ, μετὰ σπανιωτάτων που καὶ που παραφωνιῶν. Τὰ θέματα τῶν ποιημάτων αὐτοῦ εἰσὶν εἰλημμένα ἐκ τοῦ δημοτικοῦ βίου, ἐν ἀρμονίᾳ δὲ πρὸς αὐτὰ διατελεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὁ διάκοσμος τῶν ἔννοιῶν αὐτοῦ καὶ αἰσθημάτων. Ἄλλ' αἱ ἔννοιαι αὐτοῦ εἰσὶ δυστυχῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κοιναὶ καὶ τετριμμένοι, ὥχραι καὶ ἄσφατοι, καλύπτουσι δὲ συνήθως τὴν ἰσχύτητα αὐτῶν διὰ τοῦ εὐχρῶς μανδύου τῆς δημοτικῆς γλῶσσης, ἣν ὁ ποιητὴς χειρίζεται, ὡς ἐλέγομεν, μεθ' ἱκανῆς δεξιότητος. Εἰς δείγμα τῆς ἰδιοφυίας τοῦ ποιητοῦ ἀναγινώσκωμεν τὸ ποίημά του «ἡ Κόρη τῆς Μάγισσας» :

Μιά αὐγούλ' ἀνέβηκα κ' ἐγὼ ψηλά 'ς τὰ κορφοδοῦνια
νὰ πάρω ἀγέρα ἀπὸ ἔλατα, νὰ πάρω λίγη ἀνάσα
ν' ἀκούσω ἀηδονοῶν ἀλχημα, ν' ἀναστήθῃ ἡ καρδιά μου,
νὰ πῶ ἀπ' τῆ βρύσι τοῦ βουνοῦ λίγο νερὸ καθάριο,
καὶ 'ς τοῦ πλατάνου τὴ βαθεῖα κουφάλα ν' ἀκουμπήσω,
νὰ κοιμηθῶ μετ' τῆ δροσιά, δίχως καμμιὰ ἄλλη ἔννοια.
Μὰ ἡ μοῖρά μου δὲν τῶθελε, καὶ μούστειλ' ἐκεῖ πάνω
μιὰ ἀφωρεσμένη μάγισσα, κακόνγνωμη γυναῖκα,
ποῦχε τὰ φεῖδια 'ς τὴν καρδιά, 'ς τὰ χεῖλ' τὸ φαρμάκι.
Καὶ 'σάν ὁ δούλιος ἔσκυψα νὰ πῶ νερὸ ἀπ' τῆ βρύσι,
βαρεῖα μὲ καταράσθηκε καὶ μούπε ἡ ὠρισμένη·
«Νὰ κρουστάλλω τὸ νερὸ 'ς τὰ χεῖλ' σου ἀπάνω,
Νεράκι νὰ μὴ βρίσκεται τῇ δίψᾳ σου νὰ σῶσῃ».
Καὶ τὸ νερὸ κρουστάλλωσε 'ς τὰ χεῖλ' μου ἀπάνω,
Στέρεψ' ἡ βρύσι, στέγνωσαν τριγύρω τὰ ποτάμια.

Ἐπῆγα ὁ δούλιος κ' ἔγειρα 'ς τὸν πλάτανον ἀποκάτω,
νὰ κοιμηθῶ, κ' ὅσο μπορῶ τῇ δίψᾳ νὰ ξεῖρασω
κ' ἡ ἀφωρεσμένη μάγισσα μὲ τὴν καρδιά τῇ μαύρῃ,
μπροστά μου πάλι βρέθηκε, μὲ καταράσθη πάλι
μὲ τῇ βραχνῇ τῆς τῇ φωνῇ, καὶ μούπε ἡ ὠρισμένη·
«Τὰ μάτια σου ὀλάνυχα νὰ μὲνουν μέρα νύχτα,
καὶ ὕπνος ποτὲ νὰ μὴν ἐρθῇ γλυκὰ νὰ σοῦ τὰ κλείσῃ».

Μέρας καὶ νύχταις πέρασαν χωρὶς νὰ κλείσω μάτι,
Γύρισα χώραις καὶ χωριά, μερόνυχτα γυρνοῦσα.
Πέρασα κάμπους καὶ βουνά, καὶ λαγκαθιαὶς καὶ δάση,
πῆγα σὲ μέρη ἀπάτητα. Καὶ 'ς ἓνα μονοπάτι
ἀπάντησα τῆς μάγισσας τὴ νητὰ τῇ θυγατρὶ.
Εἶχε τὰ μάτια γαλανά καὶ τὰ μαλλιά τῆς μαῦρα,
τὸν οὐρανὸ 'ς τὰ μάτια τῆς, τὴ νύχτα 'ς τὰ μαλλιά τῆς,
εἶχε τὰ χεῖλ' κόκκινα, κορμὶ κυπαρισσένιο,
εἶχε περπάτημα σειστό σειστό, καμαρωμένον,
εἶχε χαμόγελο γλυκὸ 'ς τὸ χαλαρόνιο στόμα,
καὶ μέσα 'ς τὰ χιόνια τῆς τὰ ζιγλεμμένα στήθια,
εἶχε ψυχὴ πονετικὴ καὶ πόνεσε καὶ μένα.
Ἀπὸ τῆς μάνας τὴν ὀργὴν μὲ γλύτωσε ἡ κόρη·
τῇ δίψᾳ ἡ κόρη μῶσθ' ὡς μ' ὀλόδρσα φίλια τῆς
καὶ μ' ἀποκοίμησε γλυκὰ γλυκὰ... 'ς τὴν ἀγκαλιά τῆς.

Τὴν λυρικὴν συλλογὴν *Αἰσθήματα* ἀποτελοῦσιν ἑπτὰ ποιήματα, γεγραμμένα εἰς γλῶσσαν

ἐπιμελῶς καθαρῆουσιν, εὐχρῶν πολλαχοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ δυνάμεις μὴ στερουμένην. Ὁ ποιητὴς αὐτῶν φαίνεται — ἐξ ὧν τούλάχιστον ὁ ἴδιος ὑπαινίσσεται ἐν τῷ ποίηματι αὐτοῦ *Ποιητικὸν φθινόπωρον* — ἀνὴρ ὥριμου ἤδη ἡλικίας, πολλὰ φυσικῶς τῷ λόγῳ παθὼν ἐν τῇ βιωτικῇ πάλῃ, μεστήν δὲ ἔχων τὴν καρδίαν αὐτοῦ χολῆς καὶ πικρίας. Ἡ ἀγανάκτησις του ὁμῶς αὕτη, ἡ κατὰ πραγμάτων καὶ προσώπων, ἡ κατ' ἀνθρώπων καὶ μοίρας καὶ Θεοῦ πανταχοῦ σχεδὸν τῶν ποιημάτων του ἐκχειλίζουσα, δὲν καθαίρεται δυστυχῶς, οὐδὲ μεταρσινοῦται εἰς ποιητικὴν ὀργήν, τὴν μόνην δυναμένην νὰ θερμάνῃ καὶ συγκινήσῃ τὸν ἀναγνώστην. Μένει δὲ σχεδὸν πανταχοῦ ἀγανάκτησις κοινὴ, ἐκχεομένη εἰς λόγους βαρεῖς καὶ πολλαῖς πεφουσημένους, καὶ ἄλλοτε εἰς βλασφημίας, αἵτινες κινουσι τὴν ἀποτροπιάσιν ὁσάκις δὲν προκαλοῦσι τὸ μειδιάμα. Τοιοῦτον κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ τέκνου τοῦ *Ἐλερείου*, ἐξ οὗ ἀντιγράφωμεν τὰς ἐπομένους στροφάς :

Κάτω τὰ ἱερῶματα, αἱ λαμπρόμοι κάτω !
τί πράττει φρικωδέστερον ὁ στυγερὸς φονεὺς
ἐκείνου, ὅστις ἔπλανε τὸν κόσμον ἐν ἀπάτῃ
ἀγάπῃ, καὶ τοῦ σὺμπαντος καλεῖται Βασιλεὺς ;

Φεῦ ! εἶνε τῆς θεότητος τῆς παναγῆθος κληρὸς
τοιαῦτα κακουργήματα φρικτά, θεοσυγῆ·
ἐκείνη πρωταγωνιστεῖ, ἐκείνη εἶνε ἥρωις
δραμάτων, ἐν οἷς σπάρταγμα καὶ χλεύη ἡ στοργή.

Ἐκείνη μόνη δύναται νὰ σφάξῃ ὕμνουμένη
νὰ πνίγῃ, καὶ τὴν χεῖρά τῆς συγχρόνως νὰ φιλοῦν·
κ' ἐνθ' ὅν τὸν οὐν μ' ἐρείπια, σεισμούς, λοιμούς εὐφραίνει
ἀπείρου ἀγαθότητος πηγὴν νὰ τὴν καλοῦν.

Ἄλλαχοῦ, ὡς ἐν τῷ *Ποιητικῷ Φθινοπώρῳ*, πλέκει ὁ ποιητὴς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ ἔπαινον, ὠφελείται δὲ πάλιν ἐκ τῆς εὐκαιρίας ἵνα στιγματίσῃ πάντας καὶ πάντα, χωρὶς νὰ ἐξηγῇ ἄλλως τὸν λόγον τῆς ὀργίλης αὐτοῦ παραφορᾶς ἢ διὰ τῶν στίχων τούτων :

Πολλὰ ἐπάθομεν, πολλὰ πολλαῖς ἀναξίως,
κ' ἐν μαρτυρίαις ἅπας μας διέτρευσεν ὁ βίος.

διὰ τοῦτο δέ, ἐξακολουθεῖ περαιτέρω,

λαλεῖ ἐν φρυγμῶν καρδίᾳ
μὸν' ἡ ὀργὴ ραπίζουσα ἐκτρώματ' ἀναίδεας,
τὴν οἶσιν εἰς ὄλβιον ἀνυφουμένην θρόνον,
τὸ βορβορώδες ἔρπετόν τὴν κεφαλὴν ὑψόνον,
τὰ τυφλωμένα ὄργανα μοῖρων ἀλιτηρίων,
κ. τ. λ.

Ἄλλ' ἡ ὀργὴ αὕτη ἡ ἀλλόκοτος καὶ νοσηρὰ
πραγνύεται περὶ τὸ τέλος τοῦ ποίηματος, τρέπεται εἰς βαθεῖαν, ἀκραιφνῶς ποιητικὴν μελαγχολίαν καὶ παράγει τοὺς ἐπομένους καλοὺς στίχους :

Ἡ ἀνοιξὶς δὲν μᾶς ἀρκεῖ, μᾶς ἀνιᾷ τὸ θέρος·
καὶ ὅταν τὸ φθινόπωρον διὰ θολοῦ αἵθέρος
ἀγγέλλῃ τὴν προσέγγισιν τοῦ παγεροῦ γαιμῶνος,
τὸ φροῦδον τότε βλέπομεν τοῦ ζωϊκοῦ ἀγῶνος.

Ποῦ νὰ στραφῶμεν ; ὀπίσθεν ἐκλείσθη ἡ πορεία·
ἐμπρὸς βαθεῖα ἄβυσσος. Ἐκεῖ ἐν ἀπορίᾳ
ζητοῦμεν νὰ κρατήσωμεν τὸ ὀλισθαίνον βῆμα,
ἐνθ' ὑπὸ τοὺς πόδας μας βοᾷ τὸ μέλαν κύμα.

Τότε' ἐκ νεφών ὁμιχλωδῶν τὸ παρελθὸν προβάλλει
μὲ τὰ χρυσὰ τοῦ ὄνειρα, τοὺς πόθους, τὰς ἐκστάσεις...
ἀσπαρξον φάσμα φεῖ ! ζωῆς ἐν θρήνοις διαβάσης,
καὶ ἄσμα ἀπογνώσεως καὶ εἰρωνείας ψάλλει !

Εἰς τὸ ὥχρον φθινόπωρον βαδίζοντες τοῦ βίου,
ἀπόμαχοι προσδοκῶν μεγάλων καὶ ὀνείρων,
τὸ ἄσμ' αὐτὸ ἀκούομεν τὸ λυπηρὸν καὶ εἶρον,
καὶ βλέπομεν τὴν μέλαιναν σημαίαν τοῦ παρθμείου.

Κρεῖττονες τῶν ἀνωτέρω, ἀγνότεροι ποιητικῶς
οὐδὲ δυνάμειος στερούμεναι, εἶνε αἱ ἐπόμεναι
στροφαὶ τοῦ *Εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ Βασιλέως*
ποιήματος, γραφέντος ἐν ἔτει 1880, ὅτε ἡ ἐκ-
κρεμότης τοῦ ὀροθετικῶ ἡμῶν ζητήματος ἐφλέγ-
μιναι καὶ συνετάρασσε πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν¹.

Ὁ ποιητὴς τῶν *Αἰσθημάτων* γράφει κομψῶς
καὶ σχεδὸν ἀφόγως τὴν καθαρεύουσαν γλῶσσαν,
ἔχει σαφῆ τὴν ἐρμηνείαν, εὐχρουν πολλαχοῦ καὶ
εὐτονον τὴν φράσιν, ἡ δὲ στιχουργία του μαρ-
τυρεῖ κάλαμον ἀπὸ μακροῦ ἡσκημένον· ἀλλὰ πρὸς
τὰς ἀρετὰς ταύτας τῆς μορφῆς δὲν εἶνε δυστυ-
χῶς ἀνάλογοι αἱ ἀρεταὶ τῆς οὐσίας, ἥτις ἰσχνῇ
ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ χαλαρᾷ, ἐκπίπτει ἐνίοτε
εἰς ἐφημεριδογραφικὴν πεζολογίαν ἢ ὀγκοῦται
τοῦναντίον εἰς κόμπον ρητορικόν.

Τὰ *Ἠρώα* ἀποτελοῦνται ἐκ μικροῦ στιχηροῦ
προλόγου καὶ τριῶν ποιημάτων ἀναφερομένων εἰς
τρεῖς ἀγνώστους ναυτικούς ἥρωας—ὡς ἀποκαλεῖ
αὐτοὺς ὁ ποιητής, — Νικόλαον Κατραμάδον,
Ματρώζον καὶ Κοσμήν Μπαρμπάτσην. Τὸ πρῶ-
τον αὐτῶν, τὸ μεῖζον τὴν ἔκτασιν ἀλλὰ καὶ ἀσθε-
νέστερον ποιητικῶς, ἀρρηγεῖται μυθιστορικῶς πει-
ρατικὴν ἐφοδὸν τοῦ Κατραμάδου κατὰ φρεγάδος,
τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, τὴν αἰχμαλωτίσιν ὀθω-
μανίδος καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν αἰφνίδιον ἔρωτα τοῦ
ἥρωος, τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ εἰς Σπέτσας καὶ
τὸν ὑπὸ τῆς μητρὸς του φόνον τῆς ἀλλοπίστου
ἐρωμένης. Ταῦτα δὲ πάντα, τὰ λίαν ἀπίθανα,
ἦκιστα δὲ ἡρωικά, διὰ λεπτολόγου περιγραφικῆς
περιττολογίας, ἦν διακρίνει μὲν ὄγκος φράσεως
καὶ πάταγος λέξεων πολὺς, ἀλλ' ἀσθένεια ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀτοπία νοημάτων.
Οὕτως, ἐν παραδείγματι, ἐξηγῶν ὁ ποιητὴς τὴν
αἰφνίδιον εἰσβολὴν τοῦ ἔρωτος εἰς τὴν καρδίαν
τοῦ Κατραμάδου, λέγει :

Κ' εἰς τὰ στήθια τοῦ Καπτάνου
ἄνθισ' ὁ ἔρωτας μὲ μιᾶς,
καθὼς εἰς τὸ βράχον πάνου
τὸ φυτὸ τῆς κυκλαμῖας·

ἐνθ' γνωστὸν ἔπρεπε νὰ εἶνε εἰς τὸν ποιητὴν, ὅτι
ἡ κυκλαμῖα δὲν θάλλει αἴφνης καὶ ἀπροσδόκητος

ἐπὶ τῶν βράχων, ἀλλὰ προσδοκωμένη τοῦναντίον
καὶ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ἀπέμειναν οἱ βολβοὶ τῶν
ρίζων τῆς ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἀνθήσεως.

Κρεῖττον σχετικῶς εἶνε τὸ τρίτον τῶν ποιημά-
των τούτων, τὸ εἰς τὸν Μπαρμπάτσην ἀναφερό-
μενον, ὅπου ἡ ὑπὸ τοῦ γέροντος ναύτου ἀφήγησις
παλαιοῦ του ἀνδραγαθήματος καὶ δυνάμειν ἔχει
καὶ περιγραφικὴν γοργότητα· ἔτι δὲ καλλίτερον
τὸ δεύτερον, οὐτινος ἥρωος εἶνε ὁ Ματρώζος¹.

Ὁ ποιητὴς τῶν *Ἠρώων*, ὡς ἐκ τῶν στίχων
ιδίως τούτων καταφαίνεται, καὶ αἰσθημα ἔχει
καὶ φαντασίαν καὶ δυνάμειν λόγου πολλαχοῦ.
Ἀλλὰ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ δὲν χαλιναγωγεῖ
δυστυχῶς πάντοτε ἡ κρίσις οὔτε ἡ καλίσθησις·
ταύτης δὲ ιδίως τὴν ἑλλειψιν ἔτι συχνότερον ἐλέγ-
χει ἡ ἐξωτερικὴ τῶν ποιημάτων του μορφή. Διότι
καὶ ἡ φράσις αὐτῶν εἶνε μακρολόγος ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ καὶ ἀνειμένη ἐνίοτε μέχρι πεζολογίας, καὶ
ἡ γλῶσσά του, δημοτικὴ κατὰ βάθος, δὲν ἀπα-
ξιοῖ ἐν τούτοις οὐ μόνον νὰ δανείζηται παρὰ τῆς
καθαρεύουσας, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταβάλλῃ ἐνίοτε εἰς
ράκη τὰ δάνεια. Ὁ γράφων ἐν δημοτικῇ γλώσσῃ:
« ἔς τὴ φωτεινὴν τοῦ πνεύματος ἐκείνη ἐποχή », καὶ
« ἔς τὴν πόλιν τὴν θεόχτιστην τῆς πάναγνης
πυλλάδος », καὶ « μὲ μᾶτι ἀετήσιο », καὶ « τὸ
πνεῦμα τῶν τυφώνων » καὶ ὅσα ἄλλα ὅμοια, δύ-
ναται μὲν ἴσως—τίς οἶδε—νὰ φρονῇ ἐνδομύχως,
ὅτι συντελεῖ οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς δημιουργίαν τῆς
νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣν μέλλει ποτὲ νὰ λα-
λήσῃ καὶ νὰ γράψῃ ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Κυ-
ρίου, ἀλλὰ δὲν μαρτυρεῖ βεβαίως καλίσθησιν
ἀκραιφνή, ὅποιαν δικαιούται τις ν' ἀπαιτῇ παρὰ
ποιητοῦ μὴ στερουμένου ποιητικοῦ ταλάντου καὶ
δυναμένου, δι' αὐστηροτέρας ἑαυτοῦ παιδαγωγῆ-
σεως, νὰ παραγάγῃ γενναϊότερα ἔργα.

Μεταβαίνομεν νῦν εἰς τὰ δύο κάλλιστα ποιή-
ματα τοῦ ἐφετεινοῦ ἀγώνος, τὰ φέροντα τὰς ἐπι-
γραφὰς ὁ *Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ* καὶ *Ἐρως*
καὶ *Ψυχὴ*.

[Ἐπεταῖ συνέχεια]

ἈΘΗΝΑΪΚΗ ΗΧΗ

Ἐδημοσιεύθη τὸ πρόγραμμα τῶν δημοσίων ἀνα-
γνωσμάτων τοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ καὶ ἤρξαντο
ταῦτα ἀπὸ τῆς παρελθούσης Παρασκευῆς. Ἡ
κομψὴ ἡλεκτροτύπιστος αἴθουσα ἤνοιξε καὶ πάλιν
τὰς εὐρείας τῆς θύρας εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν τὸ
μᾶλλον ἀνεπτυγμένον, τὸ ὅποιον συνεῖθισε νὰ συρ-
ρέγῃ, ἐνίοτε μετὰ σπουδῆς ἐκτάκτου, εἰς τὰ ἐσπε-
ρινὰ ταῦτα ἀκροάματα. Καὶ φέτος ὅπως καὶ κατὰ
τὰ προηγούμενα ἔτη, πλήρη παρνασσικῶν
ἀναμνήσεων, τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου θὰ καταλάβ-
ωσι διὰδοχικῶς οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν συγγραφέων
λογίων,—ὅσοι τοῦλάχιστον ἔχουσι τὴν τιμὴν νὰ
εἶνε μέλη τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τὴν φροντίδα νὰ
ἐκπληρώσιν ὅ,τι παρ' αὐτῶν ἄξιόν ἐστι σωματοῖον,—

¹ Παραλείπονται οἱ ἀγνωσθέντες ὑπὸ τοῦ κ. Εἰση-
γητοῦ στίχοι τοῦ ποιήματος.